

РОЗДІЛ 3 МЕТОДИКА

УДК 811.161.2:008-028.42(092)

DOI <https://doi.org/10.32782/philspu/2023.1.6>

ЦІННОСТІ АКАДЕМІЧНОЇ КУЛЬТУРИ МОВОЗНАВЦЯ СЕРГІЯ ДОРОШЕНКА

Семеног Олена Миколаївна

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри української мови і літератури
Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка
ORCID ID: 0000-0002-8697-8602
Researcher ID: E-2994

У статті окреслено цінності академічної культури мовознавця, викладача кафедри української мови Сумського педагогічного інституту імені А.С. Макаренка Сергія Івановича Дорошенка.

Зазначено, що університет наразі позиціонує себе як спільноту викладачів, науковців, студентів, співробітників, випускників та партнерів закладу, які розвивають культурні та духовні традиції закладу. Академічну культуру уточнено як культуру навчання, академічної грамотності, толерантності, що формуються в освітньому середовищі і реалізуються в діалогівій взаємодії учасників освітніх академічних практик університетів Сумщини.

Окреслено коло наукових інтересів дослідника, його становлення в Харківському університеті, вплив особистості мовознавця О. Потебні.

Акцентовано увагу на такі академічні цінності мовознавця Сергія Дорошенка: фундаментальні принципи і цінності університетської спільноти, культурний і професійний розвиток учасників освітнього процесу, формування студентів як особистостей, повага до навчання, викладання, поєднані з дослідженнями, етичні правила академічного спілкування, проблемні лекції, семінари. Окреслено культуру академічного партнерства викладачів інституту.

Аналізовані праці та спогади про мовознавця дають підстави зазначити, що особистість дослідника має відзначатися духовною елітарністю, інтелігентністю. Сергій Іванович надавав пріоритету соціальній відповідальності дослідника, чесному опису наукових результатів і привчав до ретельного наукового пошуку майбутніх учителів.

Ключові слова: мовознавець, Сергій Дорошенко, академічні цінності, академічна культура, культура академічного партнерства, майбутні учителі, Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка.

Semenog Olena. Academic culture of a linguist Serhiy Doroshenko

The article outlines the values of the academic culture of a linguist, teacher of the Department of Ukrainian Language at the A. S. Makarenko Sumy Pedagogical Institute Serhii Ivanovich Doroshenko.

It is noted that the university currently positions itself as a community of teachers, scientists, students, employees, graduates and partners of the institution, who develop the cultural and spiritual traditions of the institution. Academic culture is specified as a culture of learning, academic literacy, and tolerance, which are formed in the educational environment and are realized in the dialogical interaction of the participants in educational academic practices of the famous universities of our city.

The scope of the researcher's scientific interests, his formation at Kharkiv University, and the influence of the personality of the linguist O. Potebny are outlined.

Attention is focused on the following academic values of the linguist Serhiy Doroshenko: fundamental principles and values of the university community, cultural and professional development of participants in the educational process, formation of students as individuals, respect for learning, teaching combined with research, ethical rules of academic communication, problematic lectures, seminars. The culture of academic partnership of the institute's teachers is outlined.

The analyzed works and memories of the linguist give reason to note that the personality of the researcher should be characterized by spiritual elitism and intelligence. Serhiy Ivanovych gave priority to the researcher's social responsibility, honest description of scientific results and taught future teachers to thorough scientific research.

Key words: linguist, Serhiy Doroshenko, academic values, academic culture, culture of academic partnership, future teachers, A.S. Makarenko Sumy State Pedagogical University.

Вступ. Університет як бренд – термін доволі уживаний у науковому просторі. Дослідники виокремлюють також як синонімічні терміни «бренд-комунікація», «імідж», «унікальність», «самобутність». Імпонує українське слово *самобутність*. Англійський освітній діяч Джон Генрі Ньюмен (1801–1890) зауважував, що «університет – це місце взаємодії, ... місце, де професор стає велемовним,

перетворюється на місіонера, демонструючи свою науку у найповнішому та найпривабливішому вигляді, завзято передаючи її іншим та запалюючи вогник власної пристрасті у слухачів. Це оселя мудрості, світоч світу, посланник віри, alma mater молодій генерації» [1].

Науковий бренд, самобутність Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка

становлять праці талановитих дослідників. Їх унікальність полягає в авторському ідіостилі, академічній культурі. У науковій долі кафедри української мови і літератури Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка помітну роль відіграв видатний український мовознавець Дорошенко Сергій Іванович. Коло наукових інтересів дослідника становлять питання фонетики, граматики, стилістики української мови, культури мовлення, методики навчання української мови майбутніх учителів.

Матеріали та методи. Сутність поняття академічної культури як один із складників «м'яких» навичок (soft skills) розкрито у попередніх працях авторки [2; 3]. Питання ідіостилу розкрито у працях з лінгвоперсонології (П. Селігей), лінгвостилістики (Т. Космеда, Л. Мацько, Л. Струганець), комунікативної лінгвістики (Ф. Бацевич), лінгводидактики (О. Горошкіна, М. Пентиліок). Для розповіді про академічну культуру педагога-дослідника як самобутньої складової Університету обрали наукові, науково-методичні праці доктора філологічних наук, професора кафедри української мови Сумського державного педагогічного інституту Дорошенка Сергія Івановича. З урахуванням досліджень [4; 5; 6; 7], на основі праць Сергія Дорошенка [11; 12], спогадів мовознавців розглянемо цінності академічної, мовної культури педагога-дослідника.

У дослідженні використано такі методи, як аналіз наукових джерел, вивчення архівних документів, проведене нами спільно з доцентом кафедри української мови Н. Дейниченко та студентами-філологами Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка у 2013–2014 рр., ретроспектива спогадів викладачів Н. Дейниченко, В. Поставного, Ю.Полянчика про свого наставника Дорошенка Сергія Івановича.

Результати

Проведений аналіз дає підстави припускати, що термін «академічна культура» позначає інституційну культуру, цінності освітнього закладу, культуру навчання, соціальної, моральної відповідальності за результати дослідження; академічну грамотність студентів (учнів), інтегральну складову професійної компетентності педагога-дослідника [2, с. 24]. Ідеться і про систему цінностей, традицій, норм, правил, зразків поведінки проведення наукового дослідження, і способів діяльності, і про культуру особливої поведінки і спілкування [3, с. 33].

Академічна культура – це візитівка кожного університету міста Суми. Візитівка Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка (далі – Університет), що розпочав свою історію з 1924 року, полягає в підготовці конкурентоспроможного, професійно-компетентного вчителя-новатора. Упродовж багатьох років Університет позиціонує себе як спільноту викладачів, науковців, студентів, співробітників, випускників та партнерів закладу, людей різних культур і різного походження, які поважають, зберігають, розвивають і примножують педагогічні, культурні та духовні традиції закладу вищої педагогічної освіти [4; 5].

2022 рік – рік воєнного стану, повномасштабної агресії росіян – виявився надзвичайно складним для

Університету. Водночас це рік переосмислення здобутків закладу, соціальної відповідальності, віри в Україну. Така ж соціальна відповідальність була властива викладачам і студентам Сумського педагогічного інституту у повоєнні 40-роки ХХ століття.

«Педагогічні інститути України потребували фахівців з української мови. У 1945/46 н. р. мовно-літературні факультети, – зазначає історик педагогіки В. Майборода, – відкрилися у Вінницькому, Ворошиловградському, Житомирському, Запорізькому, Київському, Полтавському, Донецькому (тоді – Сталінському), Сумському, Херсонському, Львівському, Мелітопольському, Миколаївському, Ніжинському, Одеському педагогічних інститутах та Білгород-Дністровському, Кременецькому, Нікопольському, Рівненському, Бердичівському, Дрогобицькому, Кам'янець-Подільському, Лебединському, Слов'янському учительських інститутах» [Цит. за 7, с.86].

Академічну підготовку в означений період у Сумському педагогічному інституті забезпечували кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри української мови Марковський Євген Михайлович (1948–1956), Дорошенко Сергій Іванович (1949–1967), Скрипник Лариса Григорівна (1947–1949) [5]. Численні заняття зі студентами відбувались у напівпідвальних приміщеннях. У 1946 році під навчальний корпус інституту було передано три будинки на вулиці Дзержинського (тепер вулиця Троїцька), що дозволило не тільки збільшити аудиторний фонд, а й облаштувати деякі нові навчальні кабінети [4].

Ретроспектива спогадів викладачів Н. Дейниченко, В. Поставного, Ю. Полянчика про свого наставника засвідчує, що здібного вчителя Сергія Дорошенка було запрошено на посаду асистента Сумського педагогічного інституту в 1949 році. Дорошенко Сергій Іванович до роботи в Сумському педагогічному інституті учителював у Мерешівській школі № 1 Харківської області. Юнак уже був загартованим війною. Визволяв Україну від фашистських загарбників, воював у складі 3-го Українського фронту, мав звання старшого сержанта і дві медалі «За відвагу».

У 1948 році Сергій закінчив мовно-літературний факультет Харківського педагогічного інституту. Викладання дисциплін на мовно-літературному факультеті Харківського педагогічного інституту, як згадував Сергій Іванович, здійснювалося у традиціях харківської філологічної школи. Започаткував її видатний мовознавець Олександр Опанасович Потебня (1835–1891). Студент Дорошенко з великим хвилюванням ставився до наукової творчості земляка.

Олександр Потебня народився 22 вересня 1835 року на хуторі Манів, що у зазначений період входив до складу Полтавської губернії (тепер Сумська область). Тривалий час Олександр Потебня працював на посаді професора Харківського університету.

У студентський період (1850-і рр.) О. Потебня мав чималу кількість записів фольклорно-етнографічних матеріалів, передусім записів пісень. «Рідко в кого із студентів-українців тоді не було зошита з різним етнографічним матеріалом, переважно піснями» [10,

с.18]. Студентське середовище Харківського університету сприяло формуванню Олександра Опанасовича як фольклориста і мовознавця, психолога. Дипломна робота Олександра Потєбні «Перші роки війни Богдана Хмельницького» була написана на основі козацьких літописів, переказів і народних пісень» [10, с. 34]. Тож і в студента Харківського педагогічного інституту Сергія Дорошенка вироблялась звичка записувати дослідницький матеріал з діалектології.

С. Дорошенко працював у Сумському педагогічному інституті упродовж 1949–1967 рр.: асистентом (із 1949 р.), старшим викладачем (з 1953 р.), в.о. проректором з науково-дослідної та навчальної роботи (з 1960 р.), проректором (1962–1965 рр.), в.о. завідувачем (з 1961 р.), доцентом кафедри (1962–1967 рр.).

Формуванню академічної культури молодого викладача С. Дорошенка сприяло інститутське середовище. Завідувача кафедри української мови Марковський Євген Михайлович шанували у науковому колі як мовознавця, фольклориста, літературознавця. Євген Михайлович читав курси вступу до мовознавства, сучасної української мови, методики викладання української мови. Володів педагог і мовами: спілкувався, перекладав англійською, болгарською, грецькою, латинською, німецькою, польською, французькою мовами. Відомо зі спогадів доцента Дейниченко Н.П., що Марковський Євген Михайлович ретельно працював над дослідженням «Про походження української мови». І цю повагу до слова, критичне мислення прищеплював асистенту Сергію Дорошенку, котрий прагнув знайти шляхи подолання труднощів в освоєнні учнями шкільного курсу української мови в русифікованому місті Суми.

Вагоме місце посідала у закладі культура академічного партнерства викладачів інституту. Із величезною вдячністю згадував Сергій Іванович своїх наставників, їхню наукову ерудицію, помножену на щоденну працю, адже «для успішного навчання недостатньо переказати зміст підручника, він – учитель – мусить шукати пояснення сутності мовних одиниць, застосовуючи нові підходи до їхнього тлумачення» [11, с. 5].

Узагальнення наших пошуків в архіві Університету засвідчує, що на мовно-літературній підготовці вчителів означеного періоду повною мірою позначилися десталінізація суспільства, зросійщення. Тексти вступних диктантів були наповнені численними стилістичними огріхами, русизмами, а усні відповіді вступників нерідко «відзначалися» незадовільними знаннями програмових художніх творів [3, с. 134]. Натомість школа потребувала грамотного вчителя.

Архіви в Сумському педагогічному інституті зберігають плани кафедри і мовно-літературного факультету за 1944–1945 н.р., 1945–1946 н.р. та 1948–1949 н.р. Ми з канд. філ.н., доц. Дейниченко Н.П. порівнювали їх із навчальними планами 2014–2015 н.р. (див. табл.1).

Аналіз табл. 1 засвідчив, що в різні навчальні роки кількість годин лінгвістичні дисципліни відрізнялась. На курс «Сучасна українська літературна мова» було виділено: у 1944–1945 н.р. – 93: 60 годин; у 1945–1946 н.р. – 234: 258 годин; у 2014–2015 н.р. кількість годин зменшилась – 116 годин. Натомість курс «Методика мови» читали у 1945–1946 н.р. – 50 годин; у 2014–2015 н.р. кількість годин збільшилась і становила 252 години. У планах 1945–1946 н.р. були визначені факультативи, серед яких і латинська мова – 120 годин [Р.2817. – Оп. 3. – Спр. 23. – Арк. 5].

У протоколах кафедри української мови у 50-х роках ХХ ст. гостро стояло питання грамотності студентів. В одному із протоколів зазначалось: «І курс математичного факультету мав по 13 помилок на студента у диктантах, а ІV курс біохімічного факультету – по 8 помилок на студента [Р.2817. – Оп. 1. – Спр. 237. – Арк. 53 зі збереженням стилю].

Сергій Дорошенко, аналізуючи помилки вступників до Сумського педагогічного інституту, прийшов до усвідомлення потреби обрати тему кандидатської дисертації «Українські говори Путивльського і Буринського районів Сумської області». Випускники шкіл цього діалектного ареалу перехідних говорів, розташованих на межі північного й південно-східного наріччя, потребували суттєвої мовленнєвої допомоги.

Таблиця 1

Мовознавчі дисципліни дисципліни кафедри української мови в Сумському педагогічному інституті у 1944–1945; 1945–1946; 1948–1949; 2014–2015 н.р.

№	Назва дисципліни	1944–1945 н.р. лек./прак.	1945–1946 н.р. лек./прак.	1948–1949 н.р. заг. кільк.	2014–2015 н.р. заг.кільк.
1	Вступ до мовознавства	68/17	68/17		126
2	Старослов'янська мова	54/31	40/28		127
3	Сучасна українська літературна мова Російська мова	93/60	234/258		1116
4	Методика мови	60/42	140/100		54
5	Порівняльна граматики		50/40	98	252
6	Практикум з граматики і орфографії	[Р.2817. – Оп. 3. – Спр. 4. – Арк. 4]	38/19	50	-
7	Загальний курс історії мови з діалектології		-/51		72
8	Історія мови		84/56	72	-
9	Спецкурси з мови Спецсемінари		51/19 40/- -/70		90
10	Загальне мовознавство			50	144
11	Історична граматики			70	54
12	Діалектологія		[Р.2817. – Оп. 3. – Спр. 7. – Арк. 10]	[Р.2817. – Оп. 3. – Спр. 23. – Арк. 5]	108
13					90
14					72

Науковий керівник дисертації С. Дорошенка Панас Силович Лисенко, старший науковий співробітник Інституту мовознавства АН УРСР, працівник відділу діалектології, шанував традиції наставництва, виховував культуру поваги до діалектного слова. Успішний захист кандидатської дисертації С. І. Дорошенка відбувся 1956 року. Дослідницькі матеріали дисертаційної роботи стали основою словника діалектної лексики Сумщини як вагомого складника «Етимологічного словника української мови».

Сергій Іванович надавав пріоритету соціальній відповідальності дослідника, чесному опису наукових результатів і привчав до ретельного наукового пошуку майбутніх учителів. Знання говіркових особливостей Сумщини дозволило вченому більш глибоко досліджувати питання методики навчання української мови вищої і середньої школи. Зі спогадів колег відомо, що директор Сумського інституту підвищення кваліфікації вчителів П. Сапунін залучав С. Дорошенка до пошуків нових методів і прийомів навчання української мови в школі в умовах діалектного чи російськомовного оточення.

Викладач читав свої курси студентам у взаємозв'язках із практичною діяльністю. Зокрема, програма з курсу української мови містила і такі питання: «Стан вивчення живої народної мови, завдання і перспективи української діалектології (організація діалектологічних експедицій, робота з укладання діалектологічного атласу України)». Пошуково-дослідницькі якості майбутніх учителів «шліфувалися» в наукових гуртках, якими керував доцент С. Дорошенко. Випускники гуртків згадують, що для мовознавця важливим було формування студентів як особистостей, повага до навчання, викладання, поєднані з дослідженнями, етичні правила академічного спілкування, проблемні лекції, семінари.

У посібниках С. Дорошенка у період викладацької діяльності в Сумському педагогічному інституті «Боротьба за грамотність і культуру мови учнів в умовах діалектного оточення» (1956 р.), «Викладання фонетики української мови в школах із російською мовою навчання» (1959 р.) вчений писав: «...щонайперше, необхідно звертати увагу на вироблення в молодших школярів артикуляційної бази української літературної мови» [11, с. 4].

Ця ідея набуде подальшого розвитку у дисертаційних роботах, які виконані дослідниками під керівництвом професора С. Дорошенка, та в посібниках з методики викладання української мови для педучилищ і педагогічних факультетів педінститутів у 80-90-і рр. ХХ ст.

Особисто нам посібники С. Дорошенка посприяли у читанні у 90-х рр. ХХ ст. загальномовознавчих предметів майбутнім учителям-словесникам. Зокрема, завдання курсу «Вступ до мовознавства» професор С. Дорошенко окреслив так: «Від знань шкільної граматики, побудованої на засвоєнні граматичних даних для практичного їх застосування в усному і писемному мовленні, – до усвідомлення наукової граматики, пов'язаної із заглибленням у діалектичну сутність мовних одиниць» [12, с. 12]. Відомий мовознавець наголошував на недоцільності перетворення початкового курсу

теоретичного мовознавства в історію лінгвістичних учень; навпаки, першокурсникам важливо допомогти усвідомити сутність мовознавства як науки і його предмета – мови, розкрити особливості мовних одиниць у їх виникненні, існуванні та змінах.

Глибокі праці Сергія Івановича увиразнювали лекції з курсу «Стилістика української мови»: навчальні посібники «Практикум з курсу стилістики української мови» (1967), «Грамматична стилістика української мови» (1980) посприяли формуванню стилістичної, текстової культури майбутніх учителів-філологів. А науково-методичний журнал «Вивчаємо українську мову і літературу» упродовж тривалого часу друкував добірку статей ученого з культури мовлення для широкого кола читачів. Учні наставника наголошують: усе написане ним і усне спілкування з колегами та вихованцями є вірцевим з погляду нормативності й довершеності мовної форми висловлення думки.

Лекції професора С. Дорошенка сучасники згадували як запальні, енергійні, їх вплив на юних людей був магічним. Він привертав до себе найпалкіші симпатії молоді, був охоронцем наукових інтересів і загальних моральних університетських принципів, захоплював слухачів своєю ерудицією, чудовою силою і гнучкістю розуму.

1967 року С.І. Дорошенко отримав запрошення на роботу до Харківського державного педагогічного інституту імені Г.С. Сковороди, де в наступні роки працюватиме проректором з навчальної роботи (1967–1975 рр.), старшим науковим співробітником (1975–1977 рр.), доцентом кафедри української мови (1977–1979 рр.), завідувачем кафедри методики викладання філологічних дисциплін у початкових класах (1979–1989 рр.), професором кафедри української мови (1990–2018 рр.). За його підручниками й посібниками із сучасної української літературної мови, стилістики 1979–2018 рр. навчатиметься ціле покоління мовознавців. На заняттях у професора завжди доречними були й такі форми і методи роботи з мовним матеріалом, як «прозорі» ілюстрації до кожного нового терміна, використання таблиць, схем, малюнків, які розвивають слухову і зорову пам'ять, логічне мислення.

Висновки. Глибокі праці викладача кафедри української мови Сумського педагогічного інституту імені А.С.Макаренка Сергія Івановича Дорошенка загострюють увагу до бренду, іміджу, самобутності Університету. І до важливого питання: носіями яких інтелектуальних якостей та моральних чеснот має бути, власне, особистість педагога-дослідника. Унікальність, самобутність праць полягає в авторському ідіостилі, академічній культурі.

Університет наразі позиціонує себе як спільноту викладачів, науковців, студентів, співробітників, випускників та партнерів закладу, які розвивають культурні та духовні традиції закладу.

Особистість дослідника Сергія Івановича Дорошенка формувалась під впливом мовознавця Харківського університету Олександра Потебні і відзначалась духовною елітарністю, інтелігентністю.

Академічну культуру уточнено як культуру навчання, академічної грамотності, толерантності, що формуються в освітньому середовищі і реалізуються в діалоговій взаємодії учасників освітніх академічних практик університетів Сумщини.

Академічними цінностями мовознавця Сергія Дорошенка визначено фундаментальні принципи і цінності університетської спільноти, культурний і професійний розвиток учасників освітнього процесу, формування студентів як особистостей, повага до навчання, викладання,

поєднані з дослідженнями, етичні правила академічного спілкування, проблемні лекції, семінари, культура академічного партнерства викладачів інституту.

Аналізовані праці та спогади про мовознавця дають підстави зазначити, що особистість дослідника відзначалась духовною елітарністю, інтелігентністю. Сергій Іванович надавав пріоритету соціальній відповідальності дослідника, чесному опису наукових результатів і привчав до ретельного наукового пошуку майбутніх учителів.

Література:

1. Ньюмен Джон. Ідея Університету: Антологія. ред. Марія Зубрицька. Львів : Літопис, 2002. С. 37–64.
2. Семенов О.М. Академічна культура дослідника: європейський та національний контексти: навчальний посібник. Суми : СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2021. 216 с.
3. Семенов О., Вовк М. Академічна культура дослідника в освітньо-культурному просторі університету : монографія. Суми : Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2016. 284 с.
4. Історичне покликання Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка. URL: <https://sspu.edu.ua/universitytet/pro-universitytet/vid-zasnivannia-do-sohodennia>.
5. Стратегія розвитку Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка на 2020-2030 роки. URL: https://sspu.edu.ua/images/2020/doc/strategiya__b57d5.pdf.
6. Історія кафедри української мови Сумського педагогічного університету імені А. С. Макаренка в іменах : науково-педагогічне видання / за ред. О.М. Семенов, Н.П. Дейниченко. Суми : Видавництво СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2014. 224 с.
7. Семенов О.М. Професійна підготовка майбутніх учителів української мови і літератури : монографія. Суми : ВВП «Мрія». 2005. 404 с.
8. Сергій Іванович Дорошенко: Бібліографія. Автор вступ. ст., упоряд. бібліограф. Т. В. Беляєва. Харків : ФОП Панов А. М., 2019. 100 с.
9. Лінгвістичні дослідження: Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г.С.Сковороди. Харків, 2019. Вип. 50. 352 с.
10. Дмитренко М.К. Олександр Потебня як фольклорист: монографія. М.К. Дмитренко. Київ : Вид-во «Сталь», 2012. С. 18.
11. Дорошенко С.І. Викладання фонетики української мови в школах з російською мовою навчання. Суми, 1959. 28 с.
12. Дорошенко С.І. Вступ до мовознавства – пропедевтичний курс загального мовознавства. *Шляхи практичного втілення мети і завдання курсу*. Збірник наукових праць / за заг. ред. проф. Л.А. Лисиченко. Харків : ТОВ «ЕДЕНА», 2003. Вип. 10. С. 7–12.

References:

1. Newman John. (2002) The Idea of the University: An Anthology. ed. Maria Zubrytska. Lviv: Litopys, S. 37–64. [in Ukrainian]
2. Semenog O.M. (2021) Academic culture of the researcher: European and national contexts: a study guide. Sumy: A. S. Makarenko Sumy DPU, 216 s. [in Ukrainian]
3. Semenog O., Vovk M. (2016) Academic culture of the researcher in the educational and cultural space of the university: monograph. Sumy: A. S. Makarenko Publishing House of the Sumy DPU named after A. S. Makarenko, 284 s. [in Ukrainian]
4. Historical vocation of Sumy State Pedagogical University named after A.S. Makarenko URL: <https://sspu.edu.ua/universitytet/pro-universitytet/vid-zasnivannia-do-sohodennia> [in Ukrainian]
5. Development strategy of Sumy State Pedagogical University named after A.S. Makarenko for 2020-2030. URL: https://sspu.edu.ua/images/2020/doc/strategiya__b57d5.pdf . [in Ukrainian]
6. History of the Department of the Ukrainian Language of Sumy Pedagogical University named after A. S. Makarenko in the names: scientific and pedagogical edition; under the editorship O. M. Semenog, N. P. Deynychenko. Sumy: Sumy Publishing House named after A. S. Makarenko, 2014. 224 s. [in Ukrainian]
7. Semenog O.M. (2005) Professional training of future teachers of the Ukrainian language and literature: Monograph. Amounts: GDP «Mriya». 404 s. [in Ukrainian]
8. Serhii Ivanovich Doroshenko: Bibliography. The author's introduction. Art., arrangement bibliographer. T. V. Belyaeva. Kharkiv: FOP Panov A. M., 2019. 100 s. [in Ukrainian]
9. Linguistic studies: Collection of scientific works of Kharkiv National Pedagogical University named after H.S. Skovoroda. Kharkiv, 2019. Issue 50. 352 s. [in Ukrainian]
10. Dmytrenko M.K. (2012) Oleksandr Potebnia as a folklorist: monograph. M.K. Dmytrenko. Kyiv: «Stal» Publishing House, S. 18. [in Ukrainian]
11. Doroshenko S.I. (1959) Teaching the phonetics of the Ukrainian language in schools with the Russian language of instruction. Sumy, 28 s. [in Ukrainian]
12. Doroshenko S.I. (2003) Introduction to Linguistics is a propaedeutic course in general linguistics. Ways of practical realization of the goal and task of the course. Collection. scientific works. in general ed. Prof. L.A. Lysychnenko. Kharkiv: «EDENA» LLC, Issue 10. S. 7 - 12. [in Ukrainian]